

בור פחות לעשרה למתה

1. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ג עמוד א

... והמת יהיה לו אמר רחמנא, וקים להו לרבנן: י' עבדן מיתה, ט' - נזיקין עבדי, מיתה לא עבדי... .

2. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב - דף בא עמוד א

ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי, שחטיה מריה, טרפיה רב נחמן. אמר רב נחמן: אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא, ואזל תנא בי מדרשא אם שהתה מעת לעת - כשירה, לא אפסדיה לתורא דשוה כמה קבי. אלמא קסבר ר"נ: יש חבטה בפחות מעשרה. איתיביה רבא לרב נחמן: היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת - פטור; מאי טעמא? לאו משום דלית ביה חבטה! לא, משום דלית ביה הבלא. אי הכי, הוזק בו - חייב, הא לית ביה הבלא! אמר ליה: אין הבל למיתה, ויש הבל לבזקין. איתיביה: בית הסקילה היה גבוה שתי קומות, וחני עליה: וקומה שלו הרי כאן שלש; ואי סלקא דעתך יש חבטה בפחות מי', למה לי כולי האי? ולטעמך, נעביד עשרה! אלא כר"ג, דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוב, אמר קרא: ואהבת לרעך כמוך, ברור לו מיתה יפה, אי הכי, נגבה טפי! משום דמינוול. איתיביה: כי יפול הנופל ממנו, ממנו - ולא בתוכו, כיצד? היתה רה"ר גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכה לתוכו - פטור, עמוקה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכו לתוכה - חייב; ואי ס"ד יש חבטה בפחות מי', למה לי עשרה? א"ל: שאני בית, דכל פחות מעשרה לאו בית הוא. אי הכי, השתא נמי דהוי מאבראי עשרה, דל מיניה תקרה ומעזיבה, מגואי לא הוי עשרה! א"ל: כגון דחק מגואי. אי הכי, כי לא הוי נמי מאבראי עשרה, משכחת לה דהוי מגואי עשרה, כגון דחק בה טפי! אלא, היינו טעמא דר"ג, סבר: מכריסא דתורא לארעא כמה הוי? ארבעה, אריתא דדלאי כמה הוי? שיתא, הא עשרה, אישכח דכי קא מחבט - מעשרה הוא דקא מחבט. אלא מתני' דקתני: מה בור שהוא כדי להמית - י' טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית - י' טפחים, בשיתא נמי סגיא! אמרי: מתני' - דאיגנדר לבור.

3. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב

גמ'. אמר רב: בור שחייבה עליו תורה - להבלו ולא לחבטו, אלמא קסבר: חבטה, קרקע עולם הוא דמזקא ליה; ושמואל אמר: להבלו וכ"ש לחבטו, וא"ת: לחבטו אמרה תורה ולא להבלו, התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר. מאי בינייהו? איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר, לרב - אגובה לא מיחייב, לשמואל - אגובה נמי מיחייב. מ"ט דרב? דאמר קרא: ונפל, עד שיפול דרך נפילה. ולשמואל? ונפל, כל דהו משמע.

4. רא"ש מסכת בבא קמא פרק ה סימן ז

... ורב אלפס ז"ל (לא) הביא הא דאיתיב רבא לרב נחמן מהיו פחותין מעשרה ושני לה רב נחמן רישא חבט בפחות מעשרהז ולא הביא המסקנא דהא דמותיב גמ' מעמקה והוצרך לחזור בו ולומר דאין חבט בפחות מעשרה. זה נוטה לפי סברתו שפסק כרב. ומיהו תימה הוא שלא הביא המסקנא. והראב"ד ז"ל דחק ומיישב דברי רב אלפס ז"ל ולא נראה לי דבריו:

5. רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יב

הלכה י

אחד החופר בור או שיח או מערה או חריץ, ולמה נאמר בור עד שיהיה בו כדי להמית, וכמה כדי להמית עומק עשרה טפחים אבל אם היה פחות מעשרה ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף ומת פטור, ואם הוזקו חייב בעל התקלה נזק שלם.

6. רמב"ם הלכות שחיטה פרק ט

הלכה ח

נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגובהו עשרה טפחים או יתר ונתרסק אבר מאיבריה הרי זו טרפה... .

7. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

מתניתין דאגנדר אגנדורי. מסתברא לי דלאו למימרא דמתני' דתני עשרה והיו פחותין מעשרה דוקא דאגנדר אגנדורי הא נפל כדרכיה אפילו בשיתא סגיא אליבא דשמואל, דא"כ ליפלוג וליתני בדידה בד"א במתגלגל אבל נפל כדרכו אפילו בששה חייב, ועוד דא"כ אפילו אגנדר ונפל לתוך ששה ומת ליחייב דהו"ל תחלתו בפשיעה למהלך כדרכו וסופו באונס בגינדור וליחייב, ועוד שהרי בור בור כתיב אחד למיתה ואחד לניזקין ואמרינן מה בור יש בו כדי להמית עשרה אלמא בור של ניזקין אינו של מיתה ואם איתא של ניזקין ושל מיתה הכל אחד וכשנפל כדרכו, ורוב שוורים חרש שוטה וקטן נופלין הן כדרכן דרך הלוכך ולא דרך גינדור. אלא נ"ל הכי פירושא דמתני' דלתשלומין ואיכא מגנדר דאין בו כדי להמית בפחות מעשרה לפיכך שנינו עשרה ולומר שלא חייבה תורה אלא בבור שיש בו לעולם כדי להמית ואפילו במגנדר כנ"ל.

